

Lillhärddalsbygden

Lokal utvecklingsplan

A woman is shown in silhouette, sitting and looking towards the right. Her hands are raised, framing the bright sun which is setting or rising over a horizon. The sky is a warm, golden yellow, and the overall scene is peaceful and romantic. The woman's hair is tied up in a bun.

*Ditt bästa val-
Lillhärdal*

Foto: Terése Helgesson, Therese Jonsson, Josefine Busk, Kajsa Isaksson, Mikaela Karlsson, Åsa Evertsdotter och Hanneli Dahl.

Den lokala utvecklingsplanen för Lillhärdal presenterades 1 februari 2024.

Innehållsförteckning

Inledning	4
Syfte	
Mål	
Specifika mål	
Geografiskt område	
Aktörer	
Metod	
Bygdens bakgrund	4
Bygdens utvecklingsområden	
Trivsel och service	6
Inflyttning och bostäder	8
Kommunal service	10
Barn och ungdomar	12
Infrastruktur	14
Turism och kultur	16
Marknadsföring	18
Nulägesbeskrivning – bygden idag	20
Service, butik, boende	
Föreningsliv	
Näringsliv/företag	
Besöksmål	
Infrastruktur	
Lokalekonomisk analys	
Vår bygd i siffror	21
Användning av den lokala utvecklingsplanen	23
Uppföljning	
Bilagor	23

1. Inledning

1.1 Syfte

Syftet med planen är att skapa en gemensam framtidsbild för bygden som bygdens invånare känner sig delaktiga i. Planen ska användas för att konkretisera investeringar, affärsmöjligheter samt inspirera invånare och potentiella inflyttare.

1.2 Mål

Det övergripande målet med planen är att stärka samarbetet i bygden, öka invånarnas delaktighet i det som sker i bygden samt öka attraktiviteten för inflyttning och incitamenten för befintliga invånare att bo kvar.

1.3 Geografiskt område

Denna plan har tagits fram för Lillhärdalsbygden, ett stort område baserat på den gamla kommungränsen från tiden då bygden var en egen kommun. Förutom Kyrkbyn består bygden av de mindre byarna Sunnanå, Åsen, Orrmo, Östansjö, Härjeåsjön och Olingdal med flera.

1.4 Aktörer

Planen har tagits fram genom ett stort engagemang från de boende i bygden, föreningar och företag. Planen ska delvis vara ett stöd i kontakten med finansörer, kommunen, regionen samt andra externa myndigheter och organisationer samt fungera som en inspirationskälla för de boende och potentiella inflyttare.

1.5 Metod

Framtagandet av utvecklingsplanen har skett mellan maj 2023 och januari 2024. En undersökning från år 2021 har legat till grund för gruppdiskussioner där de slutliga utvecklingsområdena tagits fram.

I september 2023 genomfördes ett stormöte med ungefär 90 engagerade invånare. Vid stormötet lämnade deltagarna in förslag på vilka aktiviteter som är viktiga att jobba vidare med under respektive utvecklingsområde. Det bildades även arbetsgrupper för utvecklingsområdena.

Arbetsgrupperna har under hösten 2023 prioriterat aktiviteter, genomfört SWOT-analyser och bedömt sina utvecklingsområden utifrån Agenda 2030.

2. Bygdens bakgrund

Härjedalens vagga, det är vad Lillhärdalsbygden ofta kallas med bakgrund i legenden om Härjulf Hornbrytare och hans hustru Helga.

År 1908 beskrevs Lillhärdal som följer:

“Det är inom Lillhärdals socken, som sagan lagt Härjedalens urbygd. Än i dag är platsen, belägen som den är 21 mil från närmaste stad och 15 mil ifrån järnväg, en af de mest undangömda i vårt land.” Ett citat som än idag passar väl in på bygden om man bortser från avståndsangivelserna. Socknens namn förekommer 1430, då “Litla Herjadal” nämns såsom egen socken (annex till Sveg). Vi lydde då under Elverums gäll och Hamar stift i Norge och gjorde med smärre avbrott så till Brömsebrofreden 1645 då landskapet blev en svensk provins.

Den andra halvan av 1600-talet var för Lillhärdal en mörk episod. Häxprocesserna är än idag inte långt från medvetandet hos bygdens invånare och Häxmuseet utbildar såväl invånare som turister om vidskepelsens och okunskapens faror. Kanhända är det denna vidskepelse, och avståndstagandet från häxprocesserna, som på 1700-talet gjorde bygden till ett fäste för “svärmeri”, en frikyrklighet som bygdens invånare fortsatte att ha stor dragning till intill början av 1900-talet.

För försörjningen i Härjedalen har skogsbruket och det småskaliga jordbruket i kombination med fäbodbruket varit viktigt. Vid 1800-talets mitt påbörjades en mer storskalig exploatering av skogarna i Norrlands inland. Skogsbolag köpte upp avverkningsrätter och skog från bönderna, ofta till låga priser. Skogskunniga arbetare flyttade till Lillhärdal främst från Värmland. Arbetsförhållandena för skogsarbetarna var hårda och lönerna förbättrades först efterhand. Under våren gav flottningen extra sysselsättning.

Lantbruken i Lillhärdal var små och kunde inte försörja nya uppväxande generationer. I början av förra seklet utvandrade därför många från Lillhärdal till Nordamerika.

Antalet invånare i Lillhärdal låg under 1900-talets första halva på en någorlunda jämn nivå runt cirka 1800 invånare med en topp år 1940 på drygt 2000 invånare. Den ökade mekaniseringen av skogsbruket minskade antalet arbetstillfällen och bidrog till befolkningsminskningen i Lillhärdal. Förutom den ökade urbaniseringen och mekaniseringen har en tilltagande centralisering av olika samhällsfunktioner och service bidragit till befolkningsminskningen i Lillhärdal såväl som i Norrlands inland i övrigt.

Fram till 1974, då Lillhärdal upphörde att vara en egen kommun, var Lillhärdalsbygden relativt välmående med bra service, flera affärer, postkontor, simbassäng och bank. En av de första enhetsskolorna i landet byggdes i Lillhärdal år 1953. Den nya skolformen lockade till sig lärare eftersom det ansågs pedagogiskt intressant att arbeta i den nya formen av skola.

Under senare år har vindkraften byggts ut i Lillhärdal, vilket har skapat arbetstillfällen. Den kommer även att bidra med medel till olika åtgärder och satsningar i bygden.

Trots befolkningsminskningen är Lillhärdal en livskraftig bygd med ett stort engagemang och en stor sammanhållning. Detta är faktorer som har stor betydelse för att det ska gå att vända befolkningsutvecklingen till en positiv trend. Många goda satsningar har gjorts i Lillhärdalsbygden under senare år. Exempelvis har den tidigare Konsumbutiken fått ett nytt namn och en ny ägare och en ny vårdcentral har öppnats på Mobacka. Mobacka har fått nya ägare som samtidigt tagit över Lillhärdals tidigare kommunala bostäder. Vårdshuset har tagits över av en ekonomisk förening och drivs numera av en ny restauratör. Campingen har fått en ny ägare och har byggts ut med en ny inriktning på verksamheten. Utöver detta har bygden ett utåtriktat och aktivt kulturliv.

År 2022 uppgick befolkningen till 572 personer. Av dessa är 307 män och 265 kvinnor. Eventuellt kan obalansen i könsfördelningen vara en orsak till det vikande elevunderlaget i skolan.

3. Bygdens utvecklingsområden

Framtagandet av Lillhärdalsbygdens utvecklingsområden har fallit sig naturligt som en del i vårt arbete att öka befolkningen i bygden. Under arbetets inledande fas kom bygdens skola och förskola under nedläggningshot, varför utvecklingsområdet Kommunal service lades till. Temat invånare och inflyttare tar stor plats inom alla områden. Samtliga utvecklingsområden kommer att bidra till en levande bygd där människor vill bo och verka, en plats där själen får ro. Av denna anledning har bygden tillsammans tagit fram en ny slogan som väl representerar vad vi vill att bygden ska vara:

Ditt Bästa Val - Lillhärdal

De utvecklingsområden vi i bygden valt att arbeta med just nu är följande:

3.1 Utvecklingsområde Trivsel och Service

Nuläge

Lillhärdalsbygden har i likhet med många glesbygdsområden haft en lång negativ utveckling i fråga om serviceutbud och trivselskapande aktiviteter. Så är inte längre fallet då ideella krafter de senaste åren har vänt trenden, och genom detta ökat framtidstron i bygden. Det är mycket som behöver rustas upp, städas och pyntas. När man åker genom byn så ser det väldigt mörkt och tråkigt ut. Det finns mycket som inte kräver stora monetära insatser, men desto mer tid och engagemang från oss invånare. Som det är nu så är det några människor som gör små punktinsatser för att förbättra det yttre i Lillhärdal.

Vi har ett relativt gott serviceutbud i Lillhärdal med tanke på hur liten byn faktiskt är. Man måste inte lämna bygden för att få det man behöver för vardagslivet även om det finns stora möjligheter till utveckling.

Insatser på kort sikt

Städdagar

Trivsel & Servicegruppen kommer att bjuda in invånarna till 4 städdagar per år, där vi tillsammans röjer upp de centrala delarna av Lillhärdal. Det är allt från skräpplockning, plantering och julpyntning till att gå med röjsågar för att ta ner sly, helt beroende på årstid. Städagen på vintern kommer att hållas i samband med att byn ska julpyntas.

Hantering av Resesopor

Ta kontakt med kommunen för att se om vi gemensamt kan ta tag i problemet med att det inte går att slänga "resesopor". Ett förslag är att vi sätter upp papperskorgar som vi själva tömmer, om vi får lämna soporna på återvinningen och kommunen tar hand om dem.

Rullande arbetsschema

Alla som är intresserade av att hjälpa till har 1 vecka per år där man finns till hands för byn. Vattna blommor, ta bort skräp, tömma papperskorgar och andra sysslor som dyker upp.

Julmarknaden

Är redan känd för att vara väldigt mysig men ska bli ännu bättre. Vi är många fler i den arbetsgruppen nu och ska gemensamt se till att pynta byn till 1:a advent. Vi kommer att be om sponsring från företag, föreningar och privatpersoner för att finansiera detta.

Plantering av blommor

Ordna stora blomlådor för plantering av blommor i centrala Lillhärdal. Vattning och skötsel kommer att tas om hand enligt rullande arbetsschema. Fråga markägare om vi får vildså blommor där det idag bara är gräs och sly, för att få en färggrann och levande by.

Sittbänkar

Sittbänkar på olika ställen i byn där man även har en papperskorg och planterar blommor. Ett ställe att vila, träffas.

Insatser på lång sikt

- Djur i byn. Bygga ordentliga inhägnader med trästolpar närmare byn, där bönder kan låta sina djur beta. Det är väldigt mycket sly och gräs som automatiskt skulle försvinna, och det ger en mysig känsla att se djuren beta.
- Offentlig toalett. I dagsläget finns det ingen offentlig toalett, vilket är ett stort problem eftersom folk gör sina behov i närheten av byn. Ta kontakt med markägarna vid rastplatserna för att se om det finns ett intresse för detta.
- Hundrastgård. Bygga en hundrastgård där hundägare kan släppa sina hundar.
- En bättre publik lekplats med fler leksaker.
- Utomhusgym.
- Volontärverksamhet för att hjälpa varandra.
- Försöka göra Härdalsbuda till utlämningsställe för Schenker, DHL och Bring.
- Aktiviteter för äldre.
- Nya flaggor. Tillverka flaggor med Lillhärdals logotyp, sockensigill etc.
- Tandläkare. Se över möjligheten att locka en tandläkare till byn.
- Turistbyrå/Turistinformation. Vi behöver kunna visa upp vad vi har att erbjuda våra besökare.
- Se över badplatserna så att de ser trevliga och städade ut.
- Frisbeebana

Utvecklingsområdet Trivsel och service stöder följande mål i Agenda 2030:

SWOT-analys Utvecklingsområde Trivsel och service

Styrkor:

- Invånarna
- Engagemanget
- Det går att förbättra mycket utan stora kostnader.
- Naturen
- Många små punktinsatser gör stor skillnad.
- Många vill hjälpa till.

Möjligheter:

- Lättare att få engagemang vid små punktinsatser.
- Få en vackrare by.
- Ökad trivsel för invånare och gäster.
- Ökad inflyttning.

Svagheter:

- Få till en struktur.
- Underhåll av planerade punktinsatser.
- Falnande engagemang.

Hot:

- Skadegörelse
- Bristande engagemang.
- Brist på pengar för underhåll.
- Vädret
- Utflyttning

3.2 Utvecklingsområde Inflyttning och bostäder

Människor som vill ska ha möjlighet att bo permanent i Lillhärdal. Vi behöver få fler möjligheter till arbete i byn och vi behöver kunna erbjuda passande boende. I vår bygd finns fantastiska möjligheter till ett rikt friluftsliv med vandring, fiske, skidåkning, skoteråkning m.m. Trivseln i byarna är hög och utbudet av kultur och evenemang är stort med tanke på bygdens ringa storlek. Svårigheter att hitta sysselsättning i området har gjort att många villor och gårdar istället har blivit fritidsboenden.

Vi vill locka flera permanentboende för att behålla den service som finns idag, som exempelvis skola, bibliotek, affär, vårdcentral med mera. För att vi ska utveckla ett hållbart samhälle behöver vi få företag att etablera sig i byn för att kunna erbjuda arbetstillfällen och vi behöver kunna matcha boende efter behov. Om fler skriver sig här ger det ökade skatteintäkter till kommunen, vilket också främjar ett hållbart samhälle.

Nuläge

Det finns många gårdar och villor som har blivit fritidsboenden och därför står tomma under stora delar av året. Detta leder till att det är oskottat på gårdar på vintern och att gräsmattor inte klipps på sommaren. Tomma fastigheter gör att vissa områden ser ut som "spökbyar" och det rör sig färre människor där. Detta bidrar inte till ett socialt umgänge grannar emellan och det riskerar att bli ensligt för dem som bor i dessa områden året om. Det finns fastigheter som ingen besöker och som står och förfaller.

Det finns lediga hyreslägenheter i Lillhärdal. Merparten av lägenheterna är små vilket gör att de är lämpliga som ett första boende eller för de som önskar en mindre bostad. De människor som kan tänka sig att flytta hit efterfrågar oftast hus eller en gård där det finns möjlighet att hålla djur, att odla och ha möjlighet till att förvara skoter och liknande.

Äldre bor ofta kvar i sina hus istället för att flytta till lägenhet, anhöriga vill ha någonstans att kunna hälsa på under ledigheter och kunna njuta av det rika friluftslivet. Det kanske även är en kostnadsfråga, då husen/gårdarna är färdigbetalda, vilket innebär en lägre månadskostnad jämfört med att betala hyra då man flyttar till en lägenhet.

Kommunen har ett antal obebyggda tomter men att bygga nytt i Lillhärdal kan i dagsläget kännas som ett risktagande då det är svårt att få lån och att få tillbaka investerat kapital vid en försäljning.

Härjedalens kommun är en av de största arbetsgivarna. Bygden saknar större industrier och större arbetsplatser. Det är vanligare med egenföretagande. Sveg är en större ort med ett större utbud av arbetstillfällen.

I strävan efter ett mer hållbart liv finns underlag för en rad hantverksyrken såsom skomakare, skräddare, möbel- tapetserare och liknande. Även arbeten som kan göras på distans fungerar att utföra här. Det krävs dock en bättre täckning i byn av bredband för distansarbete.

Insatser

- Hus och gårdar vars ägare kan vara intresserade av att sälja om det finns en matchande köpare bör inventeras.
- Fastigheter som står tomma och övergivna bör inventeras.
- De fastighetsägare som kan tänka sig att hyra ut antingen hus, ladugård/stall/förråd eller betesmark/odlingslott till de som bosätter sig i hyreslägenhet bör inventeras.
- Efter inventeringarna ovan så publiceras resultatet på hemsidan, lillhärdal.se.
- På hemsidan ska publiceras möjligheter till arbeten, företagshubb och lokaler tillgängliga för företag.
- Ett enkelt liv med regenerativt jordbruk bör marknadsföras. Kanske kan man hyra en lägenhet i kombination med en ladugård. Kanske kan djuren beta på kommunal/kyrkans mark.

Utvecklingsområdet Inflyttning och bostäder stöder följande mål i Agenda 2030:

SWOT-analys Utvecklingsområde Inflyttning och bostäder

Styrkor:

- Miljön
- Inkluderande kultur, trevliga hjälpsamma människor.
- Gott serviceutbud.
- Lediga lägenheter.
- Rikt och prisvärt föreningsliv.
- Prisvärda boenden.

Svagheter:

- Få hus till salu.
- Arbetstillfällen.
- Avsaknad av fiber.
- Nybyggnadsinvestering - svårt att få tillbaka pengarna vid en framtida försäljning om man bygger nytt hus.

Möjligheter:

- Oron i världen - man söker en tryggare tillvaro.
- Billigare boende än på många andra ställen.
- Många människor har anknytning till byn och har en positiv bild.
- Goda möjligheter för småföretagande.
- Locka specifika grupper ex. draghundsintresserade.
- Det finns många "tomma" fastigheter som inte bebos.

Hot:

- Potentiell skolnedläggning.
- Fastigheter säljs som fritidsboende.
- Fastigheter förfaller.
- Färre bosatta - service försvinner.

3.3 Utvecklingsområde Kommunal Service

Nuläge

Skolan och förskolan i Lillhärdal är åldersintegrerade verksamheter, vilket innebär att barn i olika åldrar går i samma grupp eller klass. Alla pedagoger är behöriga. De små enheterna ger närhet mellan barn i olika åldrar vilket leder till stor trygghet för barnen. Den höga personaltätheten är också positiv för både trygghet och inläring.

Elev- och barnantalet har varierat mycket de senaste åren och är nu nere på sin lägsta nivå. Både skolan och förskolan blev under hösten 2023 föremål för hot om nedläggning. Träffar med politiker gjordes för att argumentera kring att vi vill få bygden att växa. Skolan och förskolan vann en respit på två år. Under hösten har utskick gjorts till vårdnadshavare till elever på en närliggande skola för intressekoll angående eventuellt skolbyte. Både förskolan Furan och Furulundsskolan har även gjort andra marknadsföringsåtgärder.

Biblioteket och badhuset ligger i nära anslutning till förskola och skola, och blir också föremål för hot om nedläggning ifall en stängning av skola och förskola skulle bli verklighet. Tack vare tillgängligheten till badhuset har vi många simkunniga barn tidigt.

Räddningstjänsten och hemtjänsten är en viktig kommunal service som vi behöver i bygden. Kommunen är en viktig arbetsgivare och lokala arbetstillfällen är en förutsättning för att räddningstjänsten ska kunna bemannas. I nuläget har vi flera personer med lokal anknytning anställda inom hemtjänsten. De äldre kan då bli vårdade av personer som känner dem, som förstår deras dialekt och som känner till bygden.

Utifrån detta har gruppen kommit fram till fyra mål som utvecklingsområdets insatser är baserade på:

1. Öka elev- och barnantalet under två år. Målet är 30 elever och 14 barn.
2. Fördubbla antalet besökare på bibliotek och badhus de närmaste två åren.
3. Rekrytera fler personer till räddningstjänsten.
4. De äldre ska ha möjlighet att bo kvar i sin hemby.

Insatser

- Fortsätta marknadsföra skola och förskola, informera om det fria skolvalet, samt erbjuda studiebesök i skola och förskola.
- Undersöka möjligheten att återsöka avgiften för barnomsorg och skolbarnomsorg från Medvind för bygden.
- Bearbeta politiker att ändra skolplaceringsort så att det gynnar Lillhärdal.
- Öka aktiviteterna på biblioteket, till exempel berättarkvällar, kafferep, läsutmaning, utställningar, språkcafé, högläsningar med mera.
- Läsrum för barn.
- Se till att det finns bastukvällar som är öppna för alla tills badet öppnar igen.
- Arrangera fler aktiviteter för att öka användningen av badhuset till exempel en "Härdalsklassiker": cykla 5 varv runt Orrmosjön, simma 400 längder på badhuset, åk skidor till Galberget 5 gånger, löpning Älgglunken eller vandra Romboleden från Korsällan till Lövnäsvallen.
- Tillsammans med kommunen jobba för att synliggöra bibliotek och badhus.
- Marknadsföra räddningstjänsten lokalt genom att visa upp sig på evenemang i bygden.
- Undersöka möjligheten för säsongsarbetare inom räddningstjänsten (dvs. personal som ställer upp i perioder).
- Kommunikation med Jämtlands räddningstjänstförbund om hur MSB:s strategi för rekrytering kan appliceras i Lillhärdalsbygden.
- Undersöka möjligheten att förlägga undersköterskeutbildning i Lillhärdal.
- Undersöka möjligheten att utöka äldrevården med särskilt boende.
- Locka mer personal till hemtjänst och hemsjukvård, till exempel genom praktikplatser i kombination med studier.

Utvecklingsområdet Kommunal Service stöder följande mål i Agenda 2030:

SWOT-analys Utvecklingsområde Kommunal Service

Styrkor:

- Vi har kommunal service i bygden.
- Rikt föreningsliv som samarbetar med kommunen, vilket kan möjliggöra finansiering från vindkraften eller regleringsmedel från Länsstyrelsen.
- Engagerade medborgare.
- HUB finns lokalt.

Svagheter:

- Befolkningsminskning
- Två års respit för skola och förskola.
- Många arbetar i Sveg - svårt att rekrytera deltidsbrandmän.
- Få arbetstillfällen lokalt.
- Rastplatser och badstränder i samarbete mellan kommunen och föreningarna fungerar inte bra i dagsläget.
- Få lokala politiker.

Möjligheter:

- Två års respit för skola och förskola.
- Kooperativ drift i samarbete mellan kommun och privata aktörer, t ex särskilt boende.
- Öppna upp för samarbete kring utbildningar lokalt.
- Alla verksamheter skulle kunna utöka samarbeten mellan varandra, t ex vaktmästare kan arbeta både på ÅVC och skola/förskola.
- Föreningar som samverkar med varandra.
- Många företag i bygden som kan samarbeta med kommunen.
- Fler företag kan etablera sig i bygden och erbjuda tjänster till kommunen.

Hot:

- Befolkningsminskning
- Skolnedläggning
- Kommunal centralisering.

3.4 Utvecklingsområde Barn och ungdomar

Att inkludera barn och ungdomar i Lillhärdalsbygdens utveckling är oerhört viktigt. Vid stormötet i september 2023 och under en pizzakväll på ungdomsgården var våra yngre invånares diskussioner livliga och idéer många. Barnen och ungdomarna bestämde sig för att tillsammans med en medlem i byutvecklingsgruppen göra en egen plan av alla sina idéer.

Nuläge

Barn och ungdomar känner sig trygga i Lillhärdal. De tycker att det är lugnt och skönt men samtidigt lite tråkigt, det finns inte så mycket att göra. De tycker att det är bra att det finns badhus och en isrink. De är vana att umgås över åldersgränser och de tycker att det är en fördel. Det innebär att ålder inte spelar någon roll utan det är intressen som styr vilka man träffar.

Ungdomsgården är en uppskattad och välbesökt verksamhet där alla kan träffas från årskurs 6 och uppåt. Alla blir trygga med varandra och alla känner alla. De tycker att det är viktigt med bra vuxna som kan hjälpa dem att hitta på saker på fritiden. Till exempel ungdomsgården, Junis, badhuset och månskensrinken.

Mål och insatser

- Mål** - Att öka antalet aktiviteter att välja mellan för en meningsfull fritid. Få fler vuxna att engagera sig i aktiviteter för barn och ungdomar. Få ungdomar att starta aktiviteter.

Insats- Bjuda in till en träff med vuxna där barnen och ungdomarna förklarar vad de önskar kunna göra på fritiden. Söka efter vuxna som kan leda olika aktiviteter. Ungdomsutbildning i ledarskap för att ungdomarna själva ska kunna starta aktiviteter.
- Mål** - Att utöka öppettiderna på badhuset och ungdomsgården.

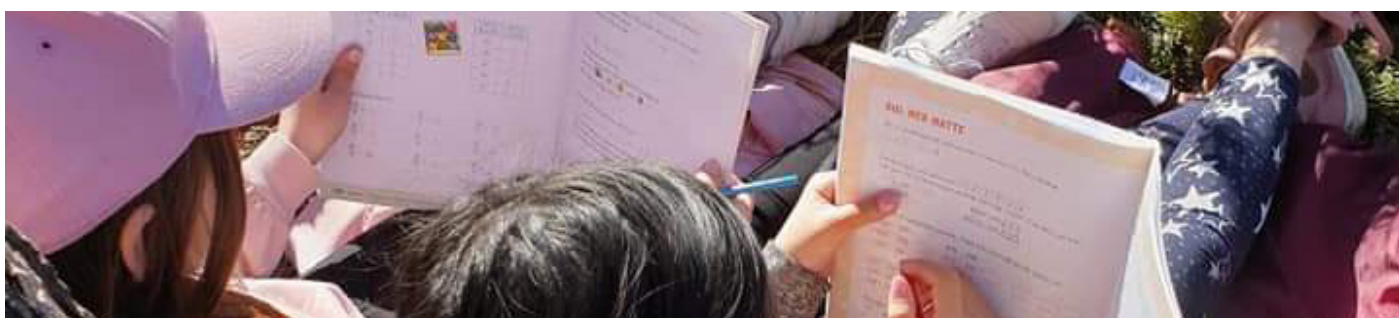
Insats - Arbeta för att få vuxna att ställa upp med att ideellt ha ungdomsgården och badet öppet för barn och ungdomar så att det finns fler tillfällen att vistas där.
- Mål** - Att skapa ett aktivitetshus för alla åldrar. Aktivitetshuset kan innehålla bland annat rum för rörelseaktiviteter och musikrum/studio.

Insats - Söka pengar för att kunna bygga upp ett aktivitetshus och köpa in det som behövs för att kunna genomföra aktiviteter.
- Mål** - Skapa fler arbetstillfällen för att kunna stanna kvar.

Övriga Insatser

Bygga olika leder, till exempel cykelleder, motorcykelleder, guidningsleder och vandringsleder.

- Sälja specialbyggda paket med upplevelser till exempel Häxmuseet, Romboleden, levande fäbod, jakt- och fiskeguidningar, hundspann med mera.
- Skapa olika läger som musikläger, fiskeläger, ridläger.
- Bygga aktivitetsby/hus
- Bygga en inomhushall för fotboll men som även kan användas till olika arrangemang.
- Öppna en outlet.
- Cykeluthyrning, glamping, höghöjdsbana.

Utvecklingsområdet Barn och ungdomar stöder följande mål i Agenda 2030:

SWOT-analys

Utvecklingsområde Barn och ungdomar

Styrkor:

- Vi har barn och unga som vill ha och ser en framtid i Lillhärdal.
- Barn och unga som känner trygghet och lugn i Lillhärdal.
- Ett rikt föreningsliv som kan engagera sig i barn och ungdomar.
- Finansiering från vindkraften, regleringsmedel från Länsstyrelsen.
- Gymnastiksal och badhus.
- Ungdomsgård
- Plats, vi har plats!

Möjligheter:

- Engagerade barn och ungdomar som ser en framtid i Lillhärdal.
- Närheten till tillrättalagda aktiviteter.
- Närheten till spontana aktiviteter.
- Barn och unga som ser möjligheter.
- Närheten till flyg, tåg och buss.
- Närheten till naturen.
- Två års respit för skola och förskola.

Svagheter:

- Befolkningsminskning
- Två års respit för skola och förskola.
- Få arbetstillfällen.

Hot:

- Befolkningsminskning
- För få unga.
- Skolnedläggning, utan skola flyttar de unga.

3.5 Utvecklingsområde Infrastruktur

Bakgrund och avgränsning

En rad brister och behov av förbättringar av infrastrukturen finns i Lillhärjedalsbygden. Infrastruktur är ett brett begrepp och har därför avgränsats till de områden där det finns behov av förbättringar: vägar, skyltning, broar, parkeringar och trottoarer samt bredband och mobiltelefoni. Då alla brister är viktiga att åtgärda görs ingen prioritering. Förbättringar kommer att pågå parallellt inom de olika områdena.

Nuläge

Bredbandsutbyggnad

Den kanske mest angelägna frågan är att bygga ut bredbandsfiber i bygden. Bredbandstäckningen är mycket låg både i jämförelse med regeringens mål för bredbandstäckning och i jämförelse med övriga Härjedalen.

Härjeåns bredbandsfiber är utbyggt endast i den centrala byn. 2022 byggdes bredband ut till byarna Ormo/Östansjö, men bristande planering av utbyggnaden ledde till att fiberkabeln inte anslutits till fastigheterna. Enligt uppgift krävs en ansökan om nya medel för att fibernätet ska kunna anslutas till abonnenter. De som är intresserade av att flytta till bygden uppger att ett utbyggt bredband är en grundförutsättning för att kunna bo och verka här. Att arbeta på distans, oavsett om man är anställd eller har ett eget företag, har blivit vanligt. Man är dessutom ofta van vid att ha ett fungerande bredband.

Mobiltäckning

Många i bygden upplever bristande mobiltäckning. Bland annat upplevs kapaciteten för samtal och Swish begränsad vid större evenemang som exempelvis Härjedalsyrån. Signalförstärkare har i samarbete med Telia satts upp under den vecka som Härjedalsyrån pågår för att temporärt öka kapaciteten. Utöver problem med Swish upplevs också att samtal bryts i centrala byn även under tider på året då belastningen på mobilnätet torde vara låg. De brister i mobiltäckningen som rapporterats förekommer samtidigt som det fasta telenätet successivt håller på att monteras ner i bygden.

Vägar, gator, parkeringar, belysning

Det finns två statliga genomfartsvägar (563 och 504), de kommunala vägarna i byn samt vägar med kommunalt bidrag till underhåll som för närvarande håller på att överlåtas till vägsamfälligheter. Denna överföring är dock pausad eftersom juridiken kring ledningsrätt ännu inte är klarlagd.

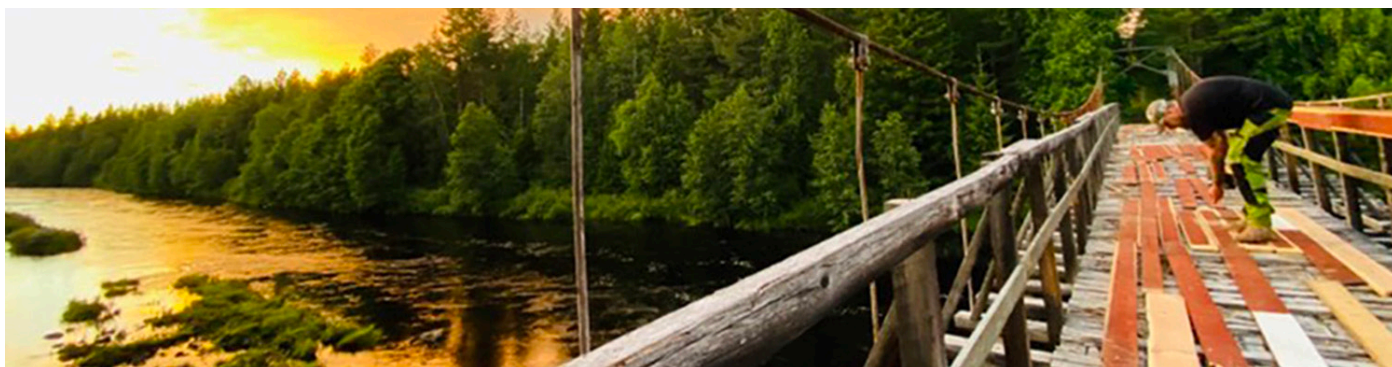
Den höga hastigheten (70 km/h) på de statliga genomfartsvägarna genom byns tätbebyggda områden, upplevs vara ett problem. Andelen tung trafik är hög och endast i Lillhärjeds centrum är hastigheten nedsatt till 50 km/h. Det finns också en farlig korsning vid Vårdshuset som, trots att den är skyltad som farlig korsning, endast har väjningsplikt.

När det gäller det kommunala vägnätet i byn, parkeringar med mera utgörs problemen främst av brister i underhåll av trottoarer, parkeringar eller av att skyltningen är bristfällig.

De två hängbroarna

Hängbron för gående över forsen har nyligen stängts av efter att bronns säkerhet har besiktigats och bedömts som bristfällig. En förening har på initiativ av Lillhärjeds större skifteslags samfällighetsförening bildats för att renovera alternativt att bygga en ny bro över Härjeån och en insamling av medel har påbörjats för detta.

Den större hängbron vid Hängbrovägen har sedan ett antal år tillbaka stängts av för biltrafik men är fortfarande öppen för gående och för skotertrafik. Hur planerna ser ut för att renovera denna bro är oklart. Båda broarna är viktiga för bybornas rekreation och för besökande turister.

Insatser

- En utbyggnad av bredbandsnätet behöver samordnas och ges ekonomiskt stöd för att kunna genomföras. En samordning innebär framförallt att byn kan agera gemensamt och inte enbart som enskilda kunder.
- Laddplatser kan installeras vid Buda. Även den grupp som har tagit över Vårdshuset har planer på att installera laddplatser i anslutning till detta. På vilken plats laddplatser ska sättas upp bör dock samordnas.
- Vi ser över möjligheten att finansiera renoveringar av broarna med bygdemedel eller med vindkraftspengar. Våra åtgärder ska finnas med och följas upp i den plan för infrastruktur som tas fram.
- Hastigheten bör sänkas i Lillhärdal. Vi tar kontakt med Polisen och Trafikverket avseende planering för eventuella hastighetskameror i området. Vi tar även kontakt med kommunens trafiksamordnare avseende trafiksituationen.
- Det allmänna underhållet av parkeringar och andra ytor som finns i byn och i anslutning till byns genomfart bör förbättras.
- Vi ska uppmärksamma Post- och telestyrelsen om den dåliga mobiltäckningen i bygden.
- Vi ska bjuda in olika mobilleverantörer till en mätning av mobilnätet i byn då problemen uppges variera mellan olika mobilleverantörer. Enligt uppgift kommer 5G att installeras i Lillhärdal under år 2024.
- En ny mobilmast är planerad att uppföras under året på berget Dödåsen väster om byn.

Utvecklingsområdet Infrastruktur stöder följande mål i Agenda 2030:

SWOT-analys Utvecklingsområde Infrastruktur

Styrkor:

- Ett stort engagemang och kunskap inom gruppen.

Svagheter:

- Brist på finansiering hos olika aktörer.
- Det finns en risk för olika inställning till behovet av fibrer mellan generationer och bofasta/inflyttare.

Möjligheter:

- Samordning av olika insatser är nödvändig för att nå resultat.
- Bygdemedel och vindkraftspengar ger möjlighet till finansiering av exempelvis en utbyggnad av bredband.

Hot:

- Om inte en utbyggnad av fiber kommer till stånd omöjliggörs en positiv befolkningsutveckling.
- Om befolkningen minskar, minskar i sin tur efterfrågan på bredband och mobiltjänster.
- Byns utbredning med utbyrar i kombination med att regelverket för bredbandsstöd missgynnar gles bebyggelse, utgör ett hinder för en utbyggnad.

3.6 Utvecklingsområde Turism och Kultur

Nuläge

Lillhärdalsbygden är stor geografiskt (ca 24 kvadratmil) och gällande turism oexploaterad i förhållande till de många turistorter som finns inom kommunen. Den turism som varit störst i modern tid är skoterturismen och fisket, där den senare under flera år har haft en negativ trend.

Det finns gott om möjligheter att öka turismen till bygden, men det krävs en USP (Unique Selling Proposition, på svenska Unik konkurrensfördel) som skiljer sig från närliggande destinationer. Gruppen som arbetat med utvecklingsområdet har identifierat USP:en som en turism där lugnet är det som är till salu. Att facilitera möjligheten till en stilla vistelse tillsammans med naturen.

Bygden har idag ett aktivt kulturliv, främst genom teaterföreningen Mosippan vars utbud lockar även långväga besökare. Vi har en historiskt värdefull hembygdsgård samt ett fint museum med möjlighet till bokade guidningar om häxprocesserna. Det finns även en stark berättartradition som för det historiska arvet vidare. Här finns en möjlighet att ta tillvara det som finns för att utveckla och expandera den lokala kultursektorn och den turism som kan komma därav. I ett landskap där kultur inte tar stor plats finns därmed goda möjligheter att bli en samlingsplats för lokal kultur.

Insatser på kort sikt

- Sätta upp skyltar med intressanta texter vid utplacerade bänkar.
- Göra kartor över befintliga vägar som lämpar sig för vandring, cykling och motorcykel.
- Stötta företag i turismsektorn i sin samverkan och uppbyggnad av paketlösningar.
- Marknadsföra befintliga turistföretag i officiella kanaler.
- Märka ut turistattraktioner på onlinekartor.
- Marknadsföra och stötta lokala företag inför Romboledens "nyöppning" hösten 2024.
- Finnas som stöd för de lokala föreningarna vid deras insatser inom kultur- och turismområdet.

Insatser på lång sikt

- Strukturera en grupp som preparerar och underhåller leder, främst för vandring och cykel då dylik funktion för skoterleder redan existerar.
- Se över bygdens fiskevatten och sammanställa förbättringsåtgärder.
- Skala upp skoterturismen.
- Gemensam plats för hundspann start/stop.
- Samla in information om fina men generellt sett okända platser i naturen som kan märkas ut för vandring.
- Se över möjligheten för en gemensam bokningssida.
- Starta berättarkvällar med olika teman i äldre miljöer som gamla skogskojor och fäbodrar.
- Kurser för traditionell lokal matlagning.
- Starta en Fritidsbank där det finns möjlighet att hyra utrustning för olika aktiviteter, till exempel skridskor, skidor, SUP med mera.

SWOT-analys Utvecklingsområde Turism och kultur

Styrkor:

- Oexploaterad vildmark.
- Vi finns i en etablerad turismkommun.
- Långa fiskevatten och ett etablerat rykte för gott fiske.
- Bygden är öppen och lösningsorienterade för turister.
- Stort existerande ledssystem för skoter.

Svagheter:

- Turismsektorn måste byggas upp från grunden.
- Lokala företagare saknar egna resurser för en snabb expansion i turismsektorn.

Möjligheter:

- Vi kan särskilja oss genom att erbjuda något annat än det som redan finns i kommunen.
- Goda finansieringsmöjligheter genom Medvind för bygden.
- Etablerade vandringsleder stängs ner på andra platser – vi kan fånga den trafiken.
- Romboledens pågående upprustning.
- Fina badplatser.

Hot:

- Lång tid för uppbyggnad.
- Riskaversion ifråga om nyinvesteringar.

3.7 Utvecklingsområde Marknadsföring

För att kunna kommunicera ut det vi vill förmedla om Lillhärdal både internt och externt i bygden och för att locka fler turister och invånare, så ser vi marknadsföring och kommunikation som ett viktigt utvecklingsområde.

Vår hemsida "lillhardal.se" ska vara en samlingsplats för våra föreningar, event och företagare. Den ska berätta om Lillhärdals historia, den fantastiska omgivningen, besöksmål, boenden, berättelser från de som bor här och vilket serviceutbud vi har i Lillhärdal. Den bör även ha en kalender som tar upp vad som händer i bygden.

Vi vill ha ett enhetligt formspråk i det material vi tar fram för Lillhärdal. Typsnitt, färger, bilder med mera ska gå igen i skyltar, broschyrer, kartor med mera.

Nuläge

Idag finns en officiell hemsida, en Facebooksida och ett Instagramkonto med fina bilder och ett formspråk som vi gärna vill behålla. Hemsidan har dock inaktuell information, och en i dagsläget tveksam ägarstruktur, samt att ingen har getts ett ansvar för att uppdatera den. Detsamma gäller den officiella Facebooksidan (907 följare), och Instagramkontot (409 följare), som inte varit aktivt på cirka ett år. Lillhärdal skapade, i samband med hemsidans uppkomst, en egen logotyp.

Det finns en privat Facebookgrupp "Lillhärdal" (med över 3 000 följare) som ägs och drivs av en privatperson i byn. Den är mycket aktiv och här kan man läsa om både stort och smått som händer i bygden, vilket gör den till en mycket användbar kanal för den interna kommunikationen.

Den lokala tidningen "Härdalsbladet" ges ut i tryckt form en gång per månad. Den finansieras främst av annonser från de lokala företagarna och av föreningarna i bygden. Den har en upplaga på 500 exemplar och har med vissa avbrott funnits sedan tidigt 2000-tal. Även denna är ett värdefullt kommunikationsmedel för att nå ut till de som bor i byn men även till de som bor på annan ort och har ett intresse av Lillhärdalsbygden. Det går att prenumerera på tidningen. En stor fördel med Härdalsbladet är att den når alla, även grupper som inte är vana att använda digitala media.

Vi har en eftersatt och bristfällig skyltning i Lillhärdals by men även i bygden som helhet. Vi saknar en officiell informationsplats. Det finns några anslagstavlor i byn som används för allehanda information, föreningsinfo, lokala försäljningar etc. Det finns även några inaktuella kartor med hänvisning till företag som inte längre existerar.

Insatser på kort sikt

- Skapa en officiell mailadress hej@lillhardal.se
- Göra filmer om livet i Lillhärdal för våra kanaler.
- Sommar- och vinterkarta, online eller i tryck.
- Synliggöra Lillhärdal på digitala kartor.
- Instagram takeovers.
- Skapa en kortsiktig budget.
- Skapa en marknadsgrupp som sköter
 - presskontakter
 - hemsida, facebook, instagram och mailadress
 - layout för generell kommunikation utåt (en enklare CID-manual, det vill säga hur materialet ska se ut avseende skyltar, broschyrer med mera samt skapa en modell/process för hur övriga grupper/föreningar/företag ska kommunicera med marknadsgruppen)
 - samarbeta med övriga grupper i byn gällande broschyrer, kartor, skyltar med mera
- Lösa ägarfrågan för hemsidan, facebook och instagram samt utse ansvariga för uppdatering av de olika medierna.

Insatser på lång sikt

- Turistinformation/Info point.
- Souvenirer med Lillhärdals logotyp, Lillhärdalsvapnet (Sockensigillet).
- Undersöka hur vi kan arbeta med ambassadörer.
- Digitalisera Härdalsbladet.
- Skapa en kalender på hemsidan för aktiviteter i byn.
- Uppskatta värdet av Snapchat, Tiktok, Whatsapp etc.
- Skapa en långsiktig budget.

Utvecklingsområdet Marknadsföring stöder följande mål i Agenda 2030:

SWOT-analys Utvecklingsområde Marknadsföring

Styrkor:

- Hemsida finns.
- Officiell Facebook, Instagram finns.
- Privat Facebook-grupp "Lillhärdal" finns.
- Härdalsbladet finns.
- Lokala kreatörer.

Svagheter:

- Hemsida är inaktuell.
- Officiell Facebook, Instagram är inaktiva.
- Privat Facebook-grupp "Lillhärdal" administreras av endast en person.
- Härdalsbladet endast i pappersform.

Möjligheter:

- Hemsida kan utvecklas.
- Officiell Facebook, Instagram ökat antal följare och aktivitet.
- Privat Facebook kan skapa fler följare på officiella Facebook.
- Härdalsbladet digitaliseras.
- Finansiering av marknad och kommunikation via Medvind för bygden.

Hot:

- Ingen vill ta på sig rollen som ansvarig för bygdens officiella kanaler: Hemsidan, Facebook, Instagram mm.
- Privat FB-grupp "Lillhärdal" möjliggör spridande av desinformation.
- Härdalsbladet tappar redaktionen.
- Avslag för finansiering av marknadsföringsaktiviteter via medvind för bygden.

4. Nulägesbeskrivning - bygden idag

Service, butiker och boende

I bygden finns en matvaruaffär som även har ett utbud av saker som färg, köksattiraljer, lampor m.m. samt alster och produkter från lokala hantverkare och företag. Denna butik har även utlämning för Apoteket, Postnord och Systembolaget. Det finns ett vårdshus som erbjuder rum samt matsservering (kvällstid), en camping med stugor samt ett café med självservering. Det finns många tomma fastigheter men få som är till salu. Det finns en privat hyresvärd som har lediga lägenheter varför det inte råder någon särskild bostadsbrist.

Föreningsliv

Bygdens föreningsliv är starkt. De föreningar som har störst regelbunden verksamhet är Lillhärdals Idrottsförening, Skoterklubben och Mosippan samt föreningen som ansvarar för Härdalsyrån, vilken drar många besökare.

Näringsliv och företag

Näringslivet i Lillhärdal är främst inriktat på servicesektorn och skogsbruk. Många är anställda av kommunen. Antalet arbetsställen är 134 varav ungefär hälften utgörs av jordbruk, skogsbruk och fiske. 24 arbetsställen utgörs av byggverksamhet.

Besöksmål

Det främsta besöksmålet är naturen i sin enkelhet. Utöver detta är Häxmuseet, Hembygdsgården, Greta Garbo-statyn och St. Uriels kapell de främsta besöksmålen för turister.

Infrastruktur

Det finns en busslinje mellan Sveg och Lillhärdal som främst utgör skolskjutsar. I övrigt finns inga kommunikationer till bygden och det krävs bil för att ta sig hit. Från Sveg finns bussar till Östersund, Ljusdal och Mora, varifrån man kan ta sig vidare med tåg. Turistbussen Härjedalingen går till Stockholm och Svegs flygplats har avgångar till Arlanda.

Lokalekonomisk analys

Området har en negativ befolkningsutveckling. Under de senaste 10 åren har antalet invånare minskat med drygt 100 personer. De flesta byggnader som är bebodda är småhus. Lantbruksfastigheter utgör 31 % av alla bebodda fastigheter. Både den sammanräknade förvärvsinkomsten och den disponibla inkomsten ligger under rikets nivå. 55 % av de som arbetar pendlar ut från området. 71 % av dessa arbetar i övriga Härjedalens kommun. 17 personer arbetspendlar in till området.

Den lokalekonomiska analysen finns med som en bilaga i den här utvecklingsplanen.

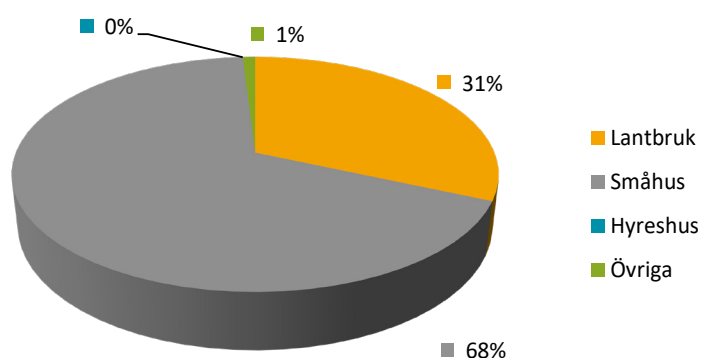
5. Vår Bygd i siffror

Befolkning i Lillhäradsbygden

Befolkning 2022-12-31 i åldersklasser							Tabell 4a
Kön	Ålder						Totalt
	0-6	7-15	16-24	25-44	45-64	65-	
Män	10	26	19	55	93	104	307
Kvinnor	6	22	18	44	83	92	265
Totalt	16	48	37	99	176	196	572

Fastigheter i Lillhäradsbygden

Andel bebodda fastigheter i området

Andelar, fastighetstyper

Lantbruk	31%
Småhus	68%
Hyreshus	0%
Övriga	1%

Fastigheter efter fastighetstyp och boende

Källa: Fastighetstaxeringsregistret 2022

Fastighetstyp	Totalt antal fastigheter	därav		Obebodda fastigheter
		Bebodda fastigheter Antal	Boende	
Lantbruksfastigheter	512	97	198	415
Småhusfastigheter	763	208	385	555
Hyreshusfastigheter	12	0	0	10
Övriga fastigheter	28	3	8	27
Totalt antal fastigheter	1 315	308	591	1 007

6. Användning av den lokala utvecklingsplanen

Vi kommer att bilda projektgrupper för att arbeta med utvecklingsområdena. Antagligen kommer grupperna att placeras i den återuppväckta föreningen Lillhärdal tillsammans. Därmed tar föreningen över ansvaret och den organisatoriska delen av utvecklingsområdena från den konstellation som kommit till för att skapa denna plan.

Uppföljning

Bytvecklingsgruppen i Lillhärdal kommer årligen att utvärdera och revidera planen tillsammans med en representant från kommunens näringslivsenhet.

7. Bilagor

Lokalekonomisk analys för Lillhärdalsbygden (LEA)

Europeiska jordbruksfonden för
landsbyggsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden